

รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Voice patterns of Buddhism propagation

ศิริพร วงศ์สวัสดิ์

Siriporn Wongsawat

ดารา นักแสดงอาวุโส นักพากย์ พิธีกร ชาวกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

การศึกษา “รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ประกอบด้วย ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้เสียงในการสื่อสาร ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการใช้เสียงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การศึกษา พบว่า รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ คือ

๑. การใช้เสียงแบบธรรมดามีลักษณะการใช้เสียงพูดธรรมดา หรือการใช้เสียงเดิม เสียงธรรมชาติ ในการพูด การใช้เสียงแบบธรรมดาเหมาะสมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภท การบรรยายธรรม การเทศน์

๒. การใช้เสียงแบบการเล่นเสียง มีลักษณะการใช้เสียงพูดที่มีการเล่นเสียง คือ ใช้วิธีการพูดที่เน้นเสียงให้สอดคล้องกับเนื้อหา เป็นเสียงสูง เสียงต่ำ เสียงหนัก เสียงเบา เสียงทุ้ม เสียงแหลม เป็นจังหวะ ตามอารมณ์ความรู้สึกของเนื้อเรื่องที่กำลังกล่าวถึงอยู่ในขณะนั้น

๓. การใช้เสียงแบบการพากย์เสียงมีลักษณะการใช้เสียงพูดเลียนเสียง ใช้กับการแสดงธรรมประเภทบุคลาธิษฐาน มีตัวละครประกอบเนื้อเรื่องที่ยกขึ้นแสดง

๔. การใช้เสียงแบบผสมผสานเป็นการนำเอารูปแบบการใช้เสียงแบบต่างๆ ได้แก่ การใช้เสียงแบบธรรมดา การใช้เสียงแบบการเล่นเสียง และการใช้เสียงแบบการพากย์เสียง มาผสมผสานใช้รวมกันในการแสดงธรรม ตามความเหมาะสมของหลักธรรมและเนื้อเรื่อง ที่ยกขึ้นแสดง

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, รูปแบบการใช้เสียง, การเผยแผ่

Abstract

There is actually a research on “Voice Patterns for Buddhist propagation” which has three objectives. They consist of 1) for study the conceptual theories about the voice for communication, 2) for study the conceptual theories about the voice according to the Buddhist scriptures, and 3) for presenting the formations of the voice to propagate the Buddhism.

The finding are as follow : Its results are found that the voice pattern in the Buddhism is divided into the four formations. They are:

1. The normal voice

The formations of using the voice have the important aspects to express the general or natural voice for propagating in Buddhism. The general voice is the most proper to support the Buddhism in many types-lecturing Dhamma and giving sermon

2. The imitating voice

The formations of using the voice have the aspects to express the imitated sounds which stress the high, low, or middle sounds, including the pitching, echo, or rhythm. These depend upon the fictions of the stories which were being told at a moment.

3. The dubbing voice

The formations of using the voice have the aspects in the dubbing sounds which are used and presented Dhamma with the characters in the plays, e.g. Jataka, Dhammapata or Dhammatales. The used voice stands for characters.

4. The mixed formations of using the voice

The formations of using the voice have the three mixed aspects of the sound. Many different types of using voice which consist of the general, imitating, and dubbing sounds are joined together in the same dhamma show for giving the sermon. They are assumed that the styles of showing Dhamma by the mixed formations of using the voice neatly. The topic of Dhamma and its contents are

propagated. ng the voice for propagating it by the four formations in the Buddhism as said above.

Keywords : Buddhism Propagation, Voice Patterns, Propagation

บทนำ

การใช้เสียงเป็นสื่อสารประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของคนในสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะคนในเมืองซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการใช้เสียงอยู่เสมอ เพราะการใช้เสียงเป็นสื่อที่สามารถทำให้คนทั่วไปรู้จักตนเองและเกิดความต้องการที่จะทำตามและสนองงานได้ การใช้เสียงในโอกาสต่าง ๆ จึงมีอยู่มากมายทั่วไปในแต่ละบุคคล การใช้เสียง มีมากมายหลายรูปแบบทั้งในสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อโฆษณาประเภทที่มีบทบาทสำคัญมากต่อคนในทางพระพุทธศาสนา เช่น การใช้เสียงในการเผยแผ่ธรรมะดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้ในการแสดงธรรมประกาศพระพุทธศาสนา

พระสุรเสียงที่พระองค์ทรงสอนพุทธบริษัทให้เข้าใจจนทั้งหลายที่ท่านพระโคตมทรงชี้แจงให้เห็นซึกซวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ รั้าใจให้อาจหาญแกลั้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้วจึงลุกจากที่นั่งจากไปยังเสลิวดูโดยไม่อยากจากไปต่างรำพึงว่า “เราได้เห็นท่านพระโคตมพระองค์นั้นทรงดำเนินประทับยืนเสด็จเข้าละแวกบ้าน ประทับนั่งนั่งในละแวกบ้าน กำลังเสวยพระกระยาหารในละแวกบ้าน เสวยเสร็จแล้วก็ประทับนั่งนั่ง เสวยเสร็จแล้วทรงอนุโมทนา เสด็จกลับมายังพระอารามเสด็จมาถึงพระอารามแล้ว ประทับนั่งอยู่ประทับอยู่ในพระอารามแล้ว ทรงแสดงธรรมในบริษัทท่านพระโคตมพระองค์นั้นทรงพระคุณเช่นนี้ๆและทรงพระคุณยิ่งกว่าที่กล่าวแล้วนั้น”^๑

การใช้เสียงไม่ใช่สื่อใหม่ในวงการแสดงธรรมแต่อย่างใด แต่เป็นสื่อดั้งเดิมที่มีมาก่อน โดยการใช้เสียงลักษณะนี้เริ่มมาจากการที่ทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญในเรื่องเสียง และบอกถึงอำนาจของเสียงได้ ดังที่ “พระพุทธองค์ตรัสว่าเราไม่เห็นเสียงอื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนเสียงสตรีนี้เสียงสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้”^๒

นอกจากนี้ ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่าภิกษุทั้งหลายบุคคล ๔ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก บุคคล ๔ จำพวกไหนบ้าง คือ

^๑ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๘๑.

^๒ อจ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑/๑.

๑. บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณเลื่อมใสในรูป
๒. บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณเลื่อมใสในเสียง
๓. บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ^๑ เลื่อมใสในความเศร้าหมอง
๔. บุคคลผู้ถือธรรมเป็นประมาณเลื่อมใสในธรรม

ภิกษุทั้งหลายบุคคล ๔ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก^๒

จากพุทธพจน์ที่กล่าวมานั้น เห็นได้ว่าเหตุแห่งความเลื่อมใสศรัทธาประการหนึ่ง คือ เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาเมื่อได้ยินเสียง หรือความเลื่อมใสศรัทธาเพราะเสียง ซึ่งเป็นความชอบใจ พอใจ เกิดความสบายใจ เมื่อได้ยินได้ฟังเสียงในการพูดบรรยาย

คลื่นเสียงคือคลื่นความดัน คือเคลื่อนที่ไปในอากาศและมีคุณสมบัติเป็นคลื่นตามยาว การเคลื่อนที่ของเสียงไปในอากาศ เคลื่อนที่ได้โดยที่อากาศไม่ได้เคลื่อนที่ตามไปด้วย อากาศเพียงแต่สั่นไปมาเมื่อมีเสียงเดินทางผ่านไปเท่านั้น เสียงอาจจะเคลื่อนที่ไปในของเหลว เช่น น้ำหรือของแข็ง เช่น เหล็ก ได้เช่นเดียวกับเมื่อเคลื่อนที่ไปในโอกาส คลื่นเสียงเคลื่อนที่ไปในเหล็กได้เร็วกว่าเคลื่อนที่ในอากาศ ๔ เท่า^๓ อิทธิพลของเสียงสามารถจูงใจคนได้ เสียงมีการปลุกเร้าให้บุคคลผู้ได้ฟังเกิดการเชื่อตามเนื้อหาที่ผู้พูดสื่อออกไป ฉะนั้น ความสำคัญของการใช้เสียงจึงมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ของผู้ฟังได้ ดังเช่น ผู้ที่ได้ฟังธรรมจากองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ล้วนแล้วแต่ได้รับประโยชน์จากการฟังพระสุรเสียงของพระพุทธองค์ นั่นคือการเข้าใจถึงหลักคำสอน น้อมนำเอาไปเป็นแนวทางในการฝึกปฏิบัติกาย วาจา ใจ ของตน เกิดผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ มองในแง่มุมของการใช้เสียง กล่าวได้ว่า เสียงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ใช้เปิดประตูเข้าสู่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ในเมื่อเสียงเปรียบเสมือนเครื่องมือจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีเครื่องมือที่ดี คือคุณสมบัติที่ดีของเสียง ดังเช่นคุณสมบัติพระสุรเสียงของพระพุทธองค์ที่ประกอบด้วย

๑. นุ่มนวล	๒. ฟังชัดเจน	๓. ไพเราะ
๔. ฟังง่าย	๕. กลมกล่อม	๖. ไม่พร่า

^๑ หมายถึงความเศร้าหมองแห่งจิวรคือจิวรที่หยาบจิวรเก่า และจิวรปะเย็บหลายครั้ง และความเศร้าหมองแห่งบาตร คือ บาตรที่มีรอยปุมหลายแห่ง, อภ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๙.

^๒ อภ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๘-๑๐๙.

^๓ อริยะ สุพรรณเกษย์, พัฒนา I.Q.E.Q>M.O.และสมาธิ ด้วยพลังคลื่นเสียง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๕.

๗. ลุ่มลึก

๘. มีความกว้าง^๖

คุณลักษณะเหล่านี้แม้เป็นคุณลักษณะเฉพาะพระพุทธองค์ แต่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเสียง จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธองค์มีเครื่องมือที่ดี และมีความสามารถในการใช้เครื่องมือได้เป็นอย่างดี (มีเสียงดี และใช้เสียงเป็น) ความสามารถในการใช้เสียงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้งานประกาศพระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ประสบความสำเร็จ

การใช้เสียงมีการบูรณาการและพัฒนาในรูปแบบการใช้เสียงมาตลอด ทุกยุคทุกสมัย จากการใช้เสียงตามสื่อต่างๆ หรือสื่อตามสถานที่ชุมชนต่าง ๆ พัฒนาเป็นการใช้เสียงโฆษณาหรือการใช้เสียงประชาสัมพันธ์ให้บริการในการบอกกล่าวเนื่องในงานต่างๆนับตั้งแต่การใช้เสียงพูดธรรมดา หรือการใช้เสียงแบบธรรมชาติ กระทั่งโลกก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี มีการผลิตอุปกรณ์ต่าง ๆ หลากหลายชนิด สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการใช้เสียง ในวงการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้นำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านั้น เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พุทธทาสภิกขุ เป็นพระเถระรูปหนึ่งซึ่งได้ใช้เสียงในการเทศน์จนเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกคำสอนอันโดดเด่นของท่านคือเรื่อง“การปล่อยวาง” ผลงานอันยิ่งใหญ่ของท่านคืองานนิพนธ์ชุด “ธรรมโฆษณ” และงานนิพนธ์อีกไม่น้อยกว่า ๓๕๐ เล่ม ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ ท่านพุทธทาสภิกขุได้รับการสดุดีว่าเป็น “มหาปราชญ์แห่งพุทธธรรมทางบูรพาทิศ” ที่มีเกียรติคุณไม่น้อยไปกว่าท่านนาการชุนปราชญ์ใหญ่ฝ่ายมหายานในอดีต ปัญญาชนทั้งไทยและต่างประเทศถือว่าท่านเป็นนักปฏิรูปพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดรูปหนึ่งของเมืองไทย และมีอีกหลายรูปที่ใช้เสียงในการเผยแผ่ธรรมะ เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กลฺยาโณ), พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี), พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต, และแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต (คันสนีย์ ปัญญาศิริ) เป็นต้น ท่านเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ใช้เสียงในการเผยแผ่ตลอดกว่า ๒๐ ปีที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำอัตลักษณ์ในด้านเสียงเข้ามีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง อาทิ การอ่านบันทึกเสียงเทปธรรมะเป็นพิธีกรในงานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และได้รับรางวัลตลอดจนโล่เกียรติคุณในงานที่เกี่ยวกับการใช้เสียงตลอดมา ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ผลิตรายการ ปลูกตะวัน รายการส่งเสริมพระพุทธศาสนาดีเด่น รางวัลโทรทัศน์ทองคำ ผ่านสถานีโทรทัศน์ ITV และ Modern Nine TV

^๖ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๘/๔๘๑.

ด้วยประสบการณ์หลายปีในการประกอบอาชีพ การให้เสียงพากย์ หรือบรรยายภาพยนตร์ ทั้งส่วนที่เป็นบันเทิงและสารคดี ทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบความจริงถึงความมหัสจรรย์ของ “เสียง” ทั้งจากความบังเอิญ จากการลองผิดลองถูก จากการวิเคราะห์ด้วยประสบการณ์ ทั้งการทำมาหากินทางสังคม เกิดเป็นศาสตร์เฉพาะตน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของสาธารณะชนอย่างกว้างขวาง ศรัทธาความเชื่อถือที่ได้รับ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจเหมือนหนึ่งว่า เป็นปริญญางานความสำเร็จ ซึ่งประชาชนเป็นผู้ประศาสน์ให้

เสียงคือปัจจัยที่ใช้เป็นสื่อส่งสาสน์ ที่มีลักษณะเป็นเสียงบอกให้ผู้ฟังรับทราบ ทั้งใช้เป็นเครื่องมือที่จะปลอบประโลม หรือปลุกเร้า หรือสร้างความสะเทือนใจให้ผู้รับฟังเกิดอารมณ์ร่วมได้ด้วยความสามารถนี้ กอปรกับการได้ทั้งกำลังใจ และคำปรึกษาจากครูบาอาจารย์ กัลยาณมิตร และความตั้งใจ ซึ่งมีมาแต่เดิมว่าจะขอรับใช้พระพุทธศาสนา โดยใช้เสียงเป็นปัจจัยในการเผยแผ่และจรรโลงให้ศาสนธรรม อยู่ดำรงเป็นแสงสว่างช่วยส่องสว่างทางชีวิต เป็นที่พึ่งของสรรพชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ตามอัธยาศัย และอย่างมีความสุข

การใช้เสียงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา

เพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการใช้เสียง ถูกต้องสอดคล้องตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจศึกษาเกี่ยวกับความหมายของเสียงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา และความหมายของเสียง ตามศัพท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

๑. ความหมายของเสียง

สัททวิเสสสิกคหะ^๑ กล่าวถึงสัททหะ หมายถึงเสียงดังคำว่า สัทปตติ สัทโท อุทาทริยตติ อตโธ แปลว่า ธรรมชาติที่เปล่งออก ชื่อว่า เสียง

และดังคำว่า สัททียติ กถียตติ สัทโท โสเยว อารัมมณันติ สัททารัมมณัง แปลว่า ชื่อว่าเสียง เพราะอันเขาพูด คือกล่าว และเสียงนั้นแหละเป็นอารมณ์ ดังนั้นจึงชื่อว่าอารมณ์คือเสียง

ชาตวัตถสังคหปาฐุณิสสยะ^๒ กล่าวถึงสัททหะไว้ว่า สัททหะ หมายถึงทำเสียง ออกเสียง

^๑ พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวิไล), สัททวิเสสสิกคหะ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประติพัทธ์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒๗.

^๒ พระวิสุทธาจารย์มหาเถระ, ชาตวัตถสังคหปาฐุณิสสยะ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๔๓๓.

๒. ศัพท์บาลีที่หมายถึงเสียง

คัมภีร์อภิธานวรรณนา ได้รวบรวมศัพท์ที่มีความหมายถึงเสียงไว้ ดังนี้

๑. ระวังเสียงที่ได้ยินทั่วไปดังคำว่าบุรุษนั้นร้องไห้คร่ำครวญอย่างน่าเวทนาลอยไปท่ามกลางแม่น้ำคงคา^๙

๒. นินนาทะ, นินทะ เสียงที่ดัง หมายถึงเสียงที่ไม่มีความหมาย เช่น เสียงใบไม้ร่วง

๓. สัททะ เสียงคนที่คนเปล่งออกมาหมายถึงเสียงที่ทำให้รู้ความหมายหรือเนื้อความ, เสียงที่คนรู้ ดังคำว่า เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาได้ยินเสียงของเทวดาชั้นภุมมะแล้ว^{๑๐}

๔. นิคโฆสะ เสียง หมายถึงเสียงที่ปรากฏ ดังคำว่า ได้ฟังเสียงสรรเสริญของนักปราชญ์ทั้งหลาย^{๑๑}

๕. นาทะ เสียง หมายถึงเสียงที่ดัง ดังเสียงที่บันลือดุจสีหนาท

๖. ธนึ เสียง หมายถึง เสียงที่ได้ยิน

๖.๑ ควรดู เสพน ศัพท์ มีอรรถ ๒ อย่าง คือ

(๑) ธนึ เสียง

(๒) โยธสีหนาทะ เสียงโห่ร้องดุจราชสีห์ของหมู่ทหาร

๖.๒ ควรดู รสน ศัพท์ มีอรรถ ๓ อย่าง คือ

(๑) อัธสาทนะ ความเบาใจ

(๒) ชิวหา ลิ้น

(๓) ธนึ เสียง

๗. ราวะ, อาราวะ, สังรวะ, วิราวะ, อารวะ เสียง หมายถึงเสียงดัง ดังคำว่า สาครร้องเสียงน่าสงสาร^{๑๒}

๘. โฆสะ เสียง หมายถึงเสียงที่ดัง ดังคำว่า กล่าวสอนว่า ต่อไปภายหน้า เจ้าได้ยินเสียงระปือไปว่าพระพุทธเจ้า^{๑๓}

^๙ พุ.จริยา.(ไทย) ๓๓/๕๑/๗๕๒.

^{๑๐} วิ.ม.(ไทย) ๔/๑๗/๒๔.

^{๑๑} พุ.สุ.(ไทย) ๒๕/๗๒๕/๖๗๑.

^{๑๒} พุ.อุป.(ไทย) ๓๓/๑๓/๒๕๕.

^{๑๓} พุ.สุ.(ไทย) ๒๕/๗๐๒/๖๖๖.

๙. สุตติ เสียง หมายถึงที่ที่บุคคลฟัง ดังคำว่า เราไม่กล่าวความหมจดจตในรูปที่เห็น เสียงที่ได้ยิน ศิลและวัตร^{๑๔}

๑๐. สระ เสียง หมายถึงเสียงที่ลอยไปสู่ผู้ฟัง

๑๐.๑ ควรดู สระ ศัพท์ มีอรรถ ๔ อย่าง คือ

(๑) กัณทะ ลูกศร

(๒) อการาทิ สระ ๘ ตัวมี อ เป็นต้น

(๓) สัททะ เสียง

(๔) วาปี สระน้ำ

๑๑. นิสสนะ เสียง หมายถึงเสียงที่ทำให้ได้ยิน

๑๒. วิสสิฎฐะ เสียงสละสลวย หมายถึงเสียงที่เป็นวรรคเป็นตอน ซึ่งเป็นเสียงที่เปล่งออกมาโดยไม่มีเสมหะเป็นต้นติดคอ

๑๓. มัญชุ เสียงไพเราะ หมายถึงเสียงที่น่ายกย่อง ซึ่งเป็นเสียงที่ประทับใจของผู้ฟัง

๑๔. วิญญูยยะ เสียงชัดเจนเสียงใสหมายถึงเสียงที่ฟังเข้าใจง่าย

๑๕. สนวนิยะ เสียงที่ควรฟังเพราะสามารถทำให้สำเร็จประโยชน์ได้ เสียงไม่เคืองพร่าซึ่งเป็นเสียงที่ไม่ขาดสายแม้องคฺลเดียว จากบริษัทที่ฟังอยู่ข้างนอก และเป็นเสียงที่ไม่แตกพร่า หรือเป็นเสียงที่ไม่ขาดกระท่อนกระแท่น

๑๖. พินทุ,วินทุ เสียงกลมกล่อมหมายถึงเสียงที่ผู้ฟังได้ยินซึ่งเป็นเสียงกลมกล่อม

๑๗. คัมภีระเสียงลุ่มลึก ซึ่งเป็นเสียงที่เกิดไกลจากฐานของเสียงทั้ง ๕ และเสียงลุ่มลึกนี้เกิดจากฐาน ๒ คือ กัณฐฐาน และอูฐฐาน เว้นฐาน ๕ คือ ตาลุ มุทระ ทันตะ โองฐะ และนาสิกะ และนินนาที เสียงก้องวังวาล ซึ่งเป็นเสียงที่ตั้งเป็นคลื่นก้างวาล^{๑๕}

สรุปได้ว่า ความหมายของ เสียง ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมชาติที่เปล่งออกไป คือ การเปล่งเสียงของบุคคล ออกมาเป็นคำพูด หรือภาษาพูดเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และจัดว่าเสียงเป็นอารมณ์อย่างหนึ่ง คำว่าอารมณ์ในที่นี้ หมายถึงสิ่งที่ใจเข้าไปเสพเสวย

^{๑๔} ชุ.สุ.(ไทย) ๒๕/๗๙๗/๖๙๒.

^{๑๕} ดูรายละเอียดใน คัมภีร์อภิธานวรรณนา, แปลโดย พระมหาสมปอง มุทิโต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒),หน้า ๑๘๑-๑๘๔.

หรือสิ่งที่ใจเข้าไปรับรู้ ตามการรับรู้ทางอายตนะ เสียง จัดเป็นอายตนะภายนอก ถูกรับรู้โดยทางอายตนะภายใน คือ หู ตามลำพังประสาทการรับรู้ทางหูไม่สามารถสื่อเอาความหมายจากเสียงนั้นได้ สิ่งที่รับรู้เอาความหมายจากเสียง คือ ใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงจัดเอาเสียงเป็นอารมณ์อย่างหนึ่ง จากความหมายของเสียงดังที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้เป็น ๒ ประเด็น คือ

๑. เสียง หมายถึง สิ่งที่บุคคลเปล่งออกมาเป็นภาษาพูด
๒. เสียง หมายถึง สิ่งที่บุคคลรับรู้ผ่านการได้ยินทางหู

ดังนั้น การใช้เสียง หมายถึง การพูดสื่อสารเพื่อให้บุคคลอื่น หรือผู้ฟังรับรู้ เข้าใจความต้องการของตนตามความหมายทางภาษาที่แฝงอยู่ในเสียง เช่น การใช้เสียงในการสอนหรือการแสดงธรรมเป็นการใช้เสียง เพื่อต้องการให้ผู้ฟังรับรู้ เข้าใจเนื้อหาสาระในเรื่องที่สอนหรือเนื้อหาสาระของหลักธรรม ที่ผู้ใช้เสียงยกขึ้นแสดง

เสียงก่อให้เกิดศรัทธา

พระพุทธเจ้าตรัสว่า บุคคล ๔ จำพวกนี้มีปรากฏอยู่ในโลก คือ

๑. บุคคลผู้ถือรูปเป็นประมาณ เลื่อมใสในรูป เรียกว่ารูปุปปมาณิกา
๒. บุคคลผู้ถือเสียงเป็นประมาณ เลื่อมใสในเสียงเรียกว่า โฉสูปปมาณิกา
๓. บุคคลผู้ถือความเศร้าหมองเป็นประมาณ เลื่อมใสในความเศร้าหมอง เรียกว่า ลูชูปปมาณิกา
๔. บุคคลผู้ถือธรรมเป็นประมาณเลื่อมใสในธรรม เรียกว่าธัมมูปปมาณิกา^{๑๖}

พร้อมกันนี้ ก็ได้อธิบายถึงลักษณะของบุคคลผู้เลื่อมใสในเสียงไว้ว่า บางคนในโลกนี้ถือเอาประมาณในเสียงนั้นที่ผู้อื่นกล่าวสรรเสริญ ที่ผู้อื่นชมเชย ที่ผู้อื่นกล่าวยกย่องที่ผู้อื่นกล่าวสรรเสริญสืบ ๆ กันมาแล้วเกิดความเลื่อมใสบุคคลนี้เรียกว่าผู้ถือเสียงเป็นประมาณเลื่อมใสในเสียง^{๑๗}

ตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการจำแนกสาเหตุแห่งความเลื่อมใสของบุคคลแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท มีบุคคลประเภทหนึ่งที่ถือเอาเสียงเป็นประมาณ แล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธา

^{๑๖} ดูรายละเอียดใน อง.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๖๕/๑๐๙.

^{๑๗} อภ.ป.(ไทย) ๓๖/๑๗๑/๒๐๔.

ต่อเจ้าของเสียงนั้น จึงกล่าวได้ว่า การใช้เสียง หรือการใช้ภาษาพูด เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลเสื่อมใสในตัวผู้พูด เพื่อให้เห็นความสำคัญของการใช้เสียง

ประเภทของเสียงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ที่มณิกาย กล่าวถึงเสียงที่พึงรู้แจ้งทางหูไว้ ๒ อย่าง คือ

๑. เสียงที่ควรเสพคือ เมื่อบุคคลเสพเสียงที่พึงรู้แจ้งทางหูเช่นใด อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมลง กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหูเช่นนี้เป็นเสียงที่ควรเสพ

๒. เสียงที่ไม่ควรเสพ คือ เมื่อบุคคลเสพเสียงที่พึงรู้แจ้งทางหูเช่นใด อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมลง เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหูเช่นนี้เป็นเสียงที่ไม่ควรเสพ^{๑๘}

คำว่า เสพมีความหมายตามบริบท เช่น เสพรูป หมายถึง เห็นรูป เสพเสียงหมายถึง ฟังเสียง เสพกลิ่น หมายถึง ดมกลิ่น เสพรสหมายถึง ลิ้มรส เสพโณภูมัพพะหมายถึง ถูกต้องโณภูมัพพะ เสพธรรมารมณฺ์ หมายถึง นึกถึงธรรมารมณฺ์^{๑๙} ดังนั้น เสียงที่ควรเสพ หมายถึง เสียงที่ควรฟัง เสียงที่ไม่ควรเสพ หมายถึง เสียงที่ไม่ควรฟัง

มหาปริณิพพานสูตร พระพุทธองค์ทรงแสดง มหาสุทฺถสสนสูตร กล่าวถึงเสียง ๑๐ ชนิด ดังมีเนื้อความปรากฏว่า^{๒๐} กรุงกุกสาวดีเป็นราชธานีที่เจริญรุ่งเรืองมีประชากรมากมีพลเมืองหนาแน่น เศรษฐกิจดี..... กรุงกุกสาวดีเป็นราชธานีที่อีกทีก็ครึกโครมเพราะเสียง ๑๐ ชนิด ทั้งวันทั้งคืนได้แก่

๑. เสียงช้าง	๒. เสียงม้า
๓. เสียงรถ	๔. เสียงกลอง
๕. เสียงตะโพน	๖. เสียงพิณ
๗. เสียงขับร้อง	๘. เสียงกังสดาล
๙. เสียงประโคมดนตรีและ	๑๐. เสียงว่า“ท่านทั้งหลายโปรดบริโภคดื่มเคี้ยวกิน”

^{๑๘} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๓๖๕/๒๙๑-๒๙๒.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๙๑.

^{๒๐} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๑๐/๑๕๘.

คัมภีร์อภิชานวรรณา กล่าวถึงเสียง ๗ ประการ^{๒๑} ไว้ว่า คำว่า เสียง ๗ ประการคือ

๑. เสียงอุสกะ เสียงโคร้องหมายถึงเสียงที่เข้าไปสู่จิตเพราะเหตุที่ว่าเสียงอุสกะนั้นดังเหมือนเสียงโคร้อง

๒. เสียงเหวตะ เสียงผู้มีปัญญาร้อง,เสียงมาร้อง

๓. เสียงฉัชชะ เสียงนกยูงร้อง, เสียงที่เกิดจากฐาน ๖ หมายถึงเสียงที่อาศัยฐาน ๖ คือ จมูก คอ ออก เพดาน ลิ้น และฟัน เกิดขึ้น ท่านเรียกกันว่า ฉัชชะ

๔. เสียงคันธาระ เสียงแพะร้อง ซึ่งเป็นเสียงที่ชาวคันธารชนบทกาทันขับร้อง

๕. เสียงมัชฌิมะ เสียงนกกระเรียนร้อง ซึ่งเป็นเสียงร้องเป็นจังหวะๆ ในท่ามกลาง

๖. เสียงปัญจมะ เสียงนกคุเหว่าร้อง ซึ่งเป็นเสียงของผู้มีปัญญาเป็นต้น มีวิเคราะหส์ศัพท์ว่า คนที่ ๕ ขับร้อง ชื่อว่าปัญจมะ

๗. เสียงนิสาทะเสียงดังลั่น,เสียงข้างร้อง ซึ่งเป็นเสียงที่กลบเสียงอื่นให้หายไป

ที่มณิกาย สीलขันธวรรคกล่าวถึงเสียง ๒ ประเภท คือเสียงมนุษย์และเสียงทิพย์ ดังมีข้อความปรากฏว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่องไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อนเหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ภิกษุผู้นั้นจมจิตไปเพื่อทิพโสตธาตุญาณ ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์^{๒๒} เธออาจจะหวังว่า “เราควรได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ ๑) เสียงทิพย์ ๒) เสียงมนุษย์ทั้งที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์” เมื่อมีเหตุอยู่ คำว่า “เหตุ” ในที่นี้หมายถึงอภิญญาญาณที่มีอภิญญาเป็นฐาน พระอรหันต์หรือการเห็นแจ้งพระอรหันต์เธอจักบรรลุความเป็นผู้สามารถในทิพโสตธาตุได้แน่^{๒๓}

สรุปได้ว่า คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แบ่งประเภทของเสียงออกเป็น ๒ นัย คือ

๑. นัยแรก แบ่งประเภทตามที่เกิดของเสียง ได้แก่

๑.๑ เสียงทิพย์

๑.๒ เสียงมนุษย์

๑.๓ เสียงสัตว์

๑.๔ เสียงวัตถุ

^{๒๑} ดูรายละเอียดใน คัมภีร์อภิชานวรรณา, แปลโดย พระมหาสมปอง มุทิโต, หน้า ๑๘๕.

^{๒๒} ที.สี. (ไทย)๙/๒๔๐/๘๐.

^{๒๓} ม.ม. (ไทย)๑๓/๒๖๒/๒๓๖.

๒. นัยที่สอง แบ่งตามคุณลักษณะของเสียง ได้แก่

๒.๑ เสียงที่ควรเสพ

๒.๒ เสียงที่ไม่ควรเสพ

หลักการเกี่ยวกับการใช้เสียงเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในการศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เสียง ผู้วิจัยศึกษาในแง่มุมของหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียดตามลำดับ ต่อไปนี้

๑. หลักธรรมสำหรับผู้ใช้เสียง (ผู้พูด)

๑) ปฏิสัมภิตา ๔

ปฏิสัมภิตา ว่าด้วยปัญญาแตกฉาน ๔ ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้สั่งสอนผู้อื่น ในที่นี้ผู้วิจัยหมายเอาผู้ใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ฟังศึกษาให้ทราบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตน ให้มีความแตกฉานตามแนวทางหลักปฏิสัมภิตา ดังมีปรากฏรายละเอียด ดังนี้

ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายว่า อาวุโสภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า อาวุโสทั้งหลาย เราอุปสมบทแล้ว ได้กึ่งเดือน ก็ได้กระทำให้แจ้งอรรถปฏิสัมภิตาโดยเป็นส่วน โดยจำแนก เราย่อมบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก กระทำให้ง่ายซึ่งอรรถปฏิสัมภิตานั้นโดยอเนกปริยาย ก็ผู้ใดแลฟังมีความสงสัยหรือความเคลือบแคลง ผู้นั้นฟังถามเรา เราฟังพยากรณ์พระศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงฉลาดด้วยดีในธรรมทั้งหลาย ประทับอยู่เฉพาะหน้าของเราทั้งหลาย

เราอุปสมบทแล้วได้กึ่งเดือน กระทำให้แจ้งอรรถปฏิสัมภิตา นิรุตติปฏิสัมภิตา ปฏิภาณปฏิสัมภิตา โดยเป็นส่วน โดยจำแนก เราย่อมบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก กระทำให้ง่ายซึ่งปฏิภาณปฏิสัมภิตานั้นโดยอเนกปริยาย ก็ผู้ใดแลฟังมีความสงสัยหรือเคลือบแคลง ผู้นั้นฟังถามเรา เราฟังพยากรณ์ พระศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงฉลาดด้วยดีในธรรมทั้งหลาย ประทับอยู่เฉพาะหน้าของเราทั้งหลาย^{๒๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้แสดงทรรศนะอธิบายความหมายเกี่ยวกับปฏิสัมภิตา ๔ คือ ปัญญาแตกฉาน ประกอบด้วย

^{๒๔} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗๒/๒๑๖.

๑. อรรถปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในอรรถปริชาแจ้งในความหมายเห็นข้อธรรมหรือความย่อ ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิดแยกแยะกระจายเชื่อมโยงต่อกันออกไปได้จนลวงรู้ถึงผล

๒. อัมมปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในธรรมปริชาแจ้งใจหลักเห็นอรรถอธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้

๓. นิรุติปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในนิรุติปริชาแจ้งในภาษารัฐศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติและภาษาต่างๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้

๔. ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในปฏิภาณปริชาแจ้งในความคิดพันการมีไหวพริบ ชิมซาบในความรู้ที่มีอยู่ เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้เหมาะสม เข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์^{๒๕}

ปฏิสัมพันธ์ ๔ คือ ปัญหาแตกฉาน เป็นปัญหาที่ช่วยในเรื่องข่าวสารข้อมูล งานสอนงานสื่อสาร ให้ได้ผลสำเร็จสูงสุด มี ๔ ประการ เป็นฝ่ายรับ ๒ ประการ เป็นฝ่ายใช้ ๒ ประการ คือ

๑. อรรถปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในอรรถ เมื่อฟังดูหรือรับข่าวสาร ต้องเข้าใจความหมายให้ถูกต้อง ชัดเจน เข้าถึงเนื้อหาสาระ ตัวอย่างเช่น เมื่ออ่านหนังสือทั้งเล่ม ต้องถามตัวเองว่า เข้าใจเรื่องทั้งหมดแจ่มแจ้งหรือไม่ สามารถแบ่งซอยได้ว่า แต่ละตอนมีความหมายอย่างไร ถ้าไม่เข้าใจ ก็จะไม่ยอมให้ผ่านไป ต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจให้ได้

๒. อัมมปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในธรรม เมื่อสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระในข้อ ๑ ได้แล้ว ต้องสามารถสรุปย่อหรือตั้งเป็นหัวข้อได้ และหัวข้อที่สรุปมานั้น สามารถสืบสาวมองเห็นรายละเอียดหรือสาระทั้งหมด จับหลัก จับสาระได้ พอจับหลักได้ ก็สามารถจับประเด็นได้ เมื่อจับประเด็นได้ ก็รู้ว่า แก่นของเรื่องอยู่ที่ไหน ไม่พราไม่เลื่อนเปื้อน หรือหลงไปผิดทางทั้งสองข้อแรก เป็นฝ่ายรับ ต่อไปฝ่ายใช้การ

๓. นิรุติปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในนิรุติ มีความสามารถในการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสม มีเทคนิคการใช้ภาษาที่เชี่ยวชาญ คือสามารถถ่ายทอดให้ผู้ฟัง เข้าใจอย่างต้องการให้เข้าใจ ทั้งขยายและสรุปความ

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๑.

๔. ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ มีไหวพริบซุ่มซาบความรู้ที่มีอยู่แล้ว สามารถเอามาเชื่อมโยง นำมาสร้างเป็นความรู้ใหม่ เข้ากับกรณี หรือเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อใช้แก้ปัญหา และจัดการกิจการธุการงานให้ได้ผลสูงสุด^{๒๖}

หลักปฏิสัมพันธ์ ๔ ว่าด้วยความเป็นผู้มีปัญญาแตกฉาน ใน ๔ ประเด็น คือ

๑. ปัญญาแตกฉานในการวิเคราะห์
๒. ปัญญาแตกฉานในการสังเคราะห์
๓. ปัญญาแตกฉานในการใช้ภาษา
๔. ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ ไหวพริบ

สรุปได้ว่า หลักปฏิสัมพันธ์ ๔ ทุกข้อมีความเกี่ยวข้องกับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในข้อที่ ๓ นิรุตติปฏิสัมพันธ์ คือ ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ฟังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หากแม้ตัวผู้เผยแผ่เองมีความรู้แตกฉานในหลักธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ขาดความสามารถในการใช้ภาษาถ่ายทอดหลักธรรม ซึ่งอาจทำให้การเผยแผ่ไม่ประสบผลสำเร็จได้เช่นกัน จึงเป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้ฟัง (ภาษาพูด) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาด้วย

๒) เปยยวัชชะหรือปิยวาจา

เปยยวัชชะ หรือปิยวาจา ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก พูดอย่างรักกัน วาจาเป็นที่รัก วาจา ดูดีมีน้ำใจหรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าววาจาสุภาพไพเราะอ่อนหวานมีหางเสียง สมาน สามีคิซาบซึ้งใจ ทำให้เกิดไมตรีรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลัก การจูงใจให้นิยมยอมตาม^{๒๗} สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเตือนพระภิกษุให้ พยายามหลีกเลี่ยง ถ้อยคำที่ขัดแย้งกัน^{๒๘} อันนำไปสู่การทะเลาะวิวาท^{๒๙} พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงการพูดที่ประกอบด้วย ประโยชน์ ดังปรากฏในอภยราชกุมารสูตร ดังนี้^{๓๐}

^{๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), วิถีแห่งปราชญ์ : ปฏิปทา จริยวัตรของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), แหล่งข้อมูลออนไลน์ : ที่มา, <http://mblog.manager.co.th/bookstorage/th-50855/> (๓ ก.พ. ๒๕๕๘).

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖๗.

^{๒๘} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๖๓/๒๐๓.

^{๒๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๓๖/๒๗๖.

^{๓๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๘.

ตลาคตรู้วาทาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาทานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่
 ชอบใจของคนอื่น ตลาคตไม่กล่าววาทานั้น

ตลาคตรู้วาทาที่จริง ที่แท้ และประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาทานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่
 ชอบใจของคนอื่นในข้อนั้น ตลาคตรู้กาลที่จะกล่าววาทานั้น

ตลาคตรู้วาทาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาทานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ
 ของคนอื่น ตลาคตไม่กล่าววาทานั้น

ตลาคตรู้วาทาที่จริง ที่แท้ ที่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาทานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของ
 คนอื่น ตลาคตไม่กล่าววาทานั้น

ตลาคตรู้วาทาที่จริง ที่แท้ ที่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาทานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของ
 คนอื่นในข้อนั้น ตลาคตรู้กาลที่จะกล่าววาทานั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะตลาคต มีความเอ็นดู
 ในหมู่สัตว์ทั้งหลาย

ตลาคตรู้วาทาที่จริง ที่แท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาทานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่
 ชอบใจของคนอื่น ตลาคตไม่กล่าววาทานั้น

สรุป สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้หลักการพูดไว้ดังนี้

๑. ต้องเป็นคำจริง
๒. เป็นคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน
๓. พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์
๔. พูดแล้วเกิดการสมานสามัคคี
๕. พูดด้วยจิตเมตตา
๖. พูดถูกกาลเทศะ คือถูกเวลาและสถานที่

๓) ธรรมเทศกธรรม ๕

ธรรมเทศกธรรม ๕ องค์ แห่งธรรมกถึก เป็นหลักธรรมที่ชี้แนะแนวทางการแสดงธรรม
 ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียดในอุทายิสุตระ ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม ใกล้เมืองโกสัมพี สมัยนั้น
 ท่านพระอุทายีผู้อันคฤหัสถ์บริษัทใหญ่แหวดล้อมแล้ว นั่งแสดงธรรมอยู่ ท่านพระอานนทีได้เห็น
 ท่านพระอุทายี ผู้อันคฤหัสถ์บริษัทใหญ่แหวดล้อมแล้ว นั่งแสดงธรรมอยู่ จึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
 พระภาคถึงที่ประทับถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ ท่านพระอุทายี ผู้อันคฤหัสถ์บริษัทใหญ่แหวดล้อมแล้ว นั่งแสดงธรรมอยู่

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อานนทฺ์ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่นไม่ใช่ทำได้ง่าย ภิกษุเมื่อจะแสดงธรรมแก่ผู้อื่น พึงตั้งธรรม ๕ ประการไว้ในภายใน แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ๕ ประการ เป็นไฉน คือ ภิกษุ พึงตั้งใจว่า เราจักแสดงธรรมไปโดยลำดับ ๑ เราจักแสดงอรรถเหตุผล ๑ เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู ๑ เราจักเป็นผู้ไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม ๑ เราจักไม่แสดงให้กระทบตนและผู้อื่น ๑ แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น อานนทฺ์ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่นไม่ใช่ทำได้ง่าย ภิกษุเมื่อจะแสดงธรรมแก่ผู้อื่น พึงตั้งธรรม ๕ ประการนี้ไว้ในภายใน แล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ^{๑๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงทรรศนะว่า ธรรมเทศกธรรม ๕ คือ ธรรมของนักเทศก์ องค์แห่งธรรมกถึก ธรรมที่ผู้แสดงธรรมหรือสั่งสอนคนอื่นควรตั้งไว้ในใจ ประกอบด้วย ^{๑๒}

๑. อนุพุพิกถิ์ กล่าวความไปตามลำดับ คือ แสดงหลักธรรมหรือเนื้อหาวิชา ตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒. ปริยายทสสาวี ซึ่งแจกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือ ซึ่งแจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกย่องไปต่างๆ ตามแนวเหตุผล

๓. อนุทยตฺ์ ปฏิจจฺ์ แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้เป็นที่ประโยชน์แก่เขา

๔. น อามิสนตฺโร ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือ สอนเขาไม่ใช่เพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕. อตตานญจฺ์ ปรญจฺ์ อนุพหจฺ์ แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงธรรม แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น

๔) กัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า จริยธรรมของผู้ที่ทำการเผยแผ่ และบุคลิกภาพควรมีลักษณะดังนี้ คือ ^{๑๓}

^{๑๑} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๐๕.

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖๔.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓-๖๓.

๑. บีโย น่ารัก เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง
๒. ครู นำเคารพ คือมีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะ ก่อให้เกิดความอบอุ่นใจ
๓. ภาวนีโย นำเจริญใจ คือมีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องน่าเอาอย่าง ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้
๔. วัตตา รู้ชี้แจงเหตุ ให้ได้ผล โดยอาจจะเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ
๕. วจนักขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับคำโต้ถาม คำล่วงเกิน ตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อุดหนุนได้ไม่เบื่อหน่าย แม้ถูกต่อต้านสิทธิภายนอกมาขัดขวางต่องานเผยแผ่
๖. คัมภีร์อุจกถกัถตา สามารถอธิบายหลักธรรมที่ลึกซึ้งให้ผู้ฟังเข้าใจ นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องมีความรู้ในศาสตร์หลาย ๆ อย่าง รวมกันและต้องฉลาดที่จะประยุกต์ให้เหมาะสมกับ รูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ฟังได้เกิดปัญญาศรัทธามากขึ้น
๗. โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำผู้ฟังให้เดินผิดทางไปจากพุทธดำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูงแนะนำในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

๒. หลักธรรมสำหรับเนื้อหาในการใช้เสียง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงทรรศนะให้ความหมายเกี่ยวกับหลักกถาวัตถุ ๑๐ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. อัปปัจฉกถา เรื่องความมักน้อย ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย ไม่มักมากอยากเด่น
๒. สันตุฏฐิกถา เรื่องความสันโดษ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสันโดษ ไม่ชอบฟุ้งเฟ้อหรือปรนเปรอ
๓. ปวิเวกกถา เรื่องความสงัดถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสงัดกายใจ
๔. อสังสัคคกถา เรื่องความไม่คลุกคลีถ้อยคำที่ชักนำให้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่
๕. วิริยารัมภกถา เรื่องการปรารถนาความเพียรถ้อยคำที่ชักนำให้มุ่งมั่นทำความเพียร
๖. สีลกถา เรื่องศีลถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล
๗. สมาธิกถา เรื่องสมาธิถ้อยคำที่ชักนำให้ทำจิตมั่น
๘. ปัญญาถา เรื่องปัญญาถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา
๙. วิมุตติกถา เรื่องวิมุตติถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากกิเลสและความทุกข์

๑๐. วิมุตติญาณทัสสนกถา เรื่องความรู้ความเห็นในวิมุตติถ้อยคำที่ชักนำให้สนใจและเข้าใจ เรื่องความรู้ความเห็นในภาวะที่หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์^{๑๔}

เมื่อพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับหลักกถาวัตถุ ๑๐ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องที่ควรพูด ๑๐ ประการ เป็นขอบข่ายของเรื่องที่ควรนำมาสนทนาพูดคุยกันในหมู่พุทธบริษัท จึงเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้ใช้เสียงในการเผยแผ่จึงควรใช้เสียงในการเผยแผ่ให้อยู่ในขอบข่ายของเรื่องที่ควรพูด ๑๐ ประการนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงทรรศนะให้ความหมายเกี่ยวกับลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการหรือหลักกำหนดธรรมวินัย ๘ ประการ ดังนี้

ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อ

๑. วิราคะ คือ ความคลายกำหนด ความไม่ติดพัน เป็นอิสระมิใช่เพื่อความกำหนดย้อมใจ การเสริมความติด

๒. วิสังโยค คือ ความหมดเครื่องผูกมัดความไม่ประกอบทุกข์มิใช่เพื่อผูกมัด หรือประกอบทุกข์

๓. อปจยะ คือ ความไม่พอกพูนกิเลสมิใช่เพื่อพอกพูนกิเลส

๔. อัปปิจฉตา คือ ความอยากอันน้อย ความมักน้อยมิใช่เพื่อความอยากอันใหญ่ ความมักใหญ่ หรือมักมากอยากใหญ่

๕. สันตุฎฐี คือ ความสันโดษมิใช่เพื่อความไม่สันโดษ

๖. ปวิเวก คือ ความสงัดมิใช่เพื่อความคลุกคลีอยู่ในหมู่

๗. วิริยารัมภะ คือ การประกอบความเพียรมิใช่เพื่อความเกียจคร้าน

๘. สุภรตา คือ ความเลี้ยงง่ายมิใช่เพื่อความเลี้ยงยาก

ธรรมเหล่านี้ ฟังรู้ว่าเป็นธรรม เป็นวินัย เป็นสัตถุศาสน์ คือคำสอนของพระศาสดาหมวดนี้ ตรัสแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมี^{๑๕}

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๙.

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, ๑๒๕-๑๒๖.

หลักตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการหรือหลักกำหนดธรรมวินัย ๘ ประการนี้ ยังสอดคล้องกับหลักกถาวัตถุ ๑๐ ประการที่กล่าวมาข้างต้นแล้วด้วย ดังตัวอย่าง เช่น หลักกถาวัตถุ ๑๐ ข้อที่ ๑ กล่าวถึงเรื่องที่ควรพูดว่าต้องเป็นเรื่อง “อัปปัจฉกถา” เรื่องความมกน้อย ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย ไม่มกมากอยากเด่น สอดคล้องกับหลักตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการ ข้อที่ ๔ ที่กล่าวถึง “อัปปัจฉกถา” คือ ความอยากอันน้อย ความมกน้อย มิใช่เพื่อความอยากอันใหญ่ความมกใหญ่ หรือมกมากอยากใหญ่ เป็นต้น

กล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะตัดสินธรรมวินัย ๘ ประการ หรือหลักกำหนดธรรมวินัย ๘ ประการนี้ แม้เป็นหลักธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง แต่เป็นหลักที่ผู้ใช้เสียงเผยแผ่ สามารถนำเอามาเป็นกรอบสำหรับพิจารณาเรื่องที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งผู้เผยแผ่และผู้รับฟัง คือ ผู้เผยแผ่ แสดงธรรมถูกต้องไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน ส่วนผู้รับฟัง ย่อมได้รับฟังเรียนรู้ปฏิบัติอยู่ในกรอบของธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า

๓. การสวดพระธรรมด้วยทำนองและการสวดสรภัญญะ

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับ ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ สวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับ เหมือนพวกเราขับ ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มกน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระฉัพพัคคีย์จึงได้สวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย ชาวว่า..... จริงหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน..... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุสวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับ มีโทษ ๕ ประการนี้ คือ

๑. ตนยินดีในเสียงนั้น
๒. คนอื่นก็ยินดีในเสียงนั้น
๓. ชาวบ้านตีเตียน
๔. สมาริของผู้พอใจการทำเสียงย่อมเสียไป
๕. ภิกษุชั้นหลังจะถือเป็นเยี่ยงอย่าง

ภิกษุทั้งหลาย โทษ ๕ ประการนี้แล ของภิกษุผู้สวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวดพระธรรมด้วยทำนองยาวคล้ายเพลงขับรูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ^{๓๖}

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายรังเกียจในการสวดสรภัญญะ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สวดเป็นทำนองสรภัญญะได้^{๓๗}

สรุปการใช้เสียงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา

การศึกษาเกี่ยวกับการใช้เสียงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการใช้เสียงประเภทของเสียงในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ระดับของเสียงตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมเกี่ยวกับการใช้เสียงเผยแผ่พระพุทธศาสนา และพระวินัยเกี่ยวกับการใช้เสียงเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากผลการศึกษา สามารถกล่าวสรุปได้ ดังนี้

เสียง ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมชาติที่เปล่งออกไป คือ การเปล่งเสียงของบุคคล ออกมาเป็นคำพูด หรือภาษาพูดเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และจัดว่าเสียงเป็นอารมณ์อย่างหนึ่ง คำว่าอารมณ์ในที่นี้ หมายถึงสิ่งที่ใจเข้าไปเสพเสวย หรือสิ่งที่ใจเข้าไปรับรู้ ตามการรับรู้ทางอายตนะ เสียง จัดเป็นอายตนะภายนอก ถูกรับรู้โดยทางอายตนะภายใน คือ หู ตามลำพังประสาทการรับรู้ทางหูไม่สามารถสื่อเอาความหมายจากเสียงนั้นได้ สิ่งที่ได้รับรู้เอาความหมายจากเสียงคือ ใจ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงจัดเอาเสียงเป็นอารมณ์อย่างหนึ่ง จากความหมายของเสียงดังที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้เป็น ๒ ประเด็น คือ

๑. เสียง หมายถึง สิ่งที่บุคคลเปล่งออกมาเป็นภาษาพูด
๒. เสียง หมายถึง สิ่งที่บุคคลรับรู้ผ่านการได้ยินทางหู

ดังนั้น การใช้เสียง หมายถึง การพูดสื่อสารเพื่อให้บุคคลอื่น หรือผู้ฟังรับรู้ เข้าใจความต้องการของตนตามความหมายทางภาษาที่แฝงอยู่ในเสียง เช่น การใช้เสียงในการสอน หรือการแสดงธรรมเป็นการใช้เสียง เพื่อต้องการให้ผู้ฟังรับรู้ เข้าใจเนื้อหาสาระในเรื่องที่สอน หรือเนื้อหาสาระของ

^{๓๖} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๐/๖.

^{๓๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๑/๗.

หลักธรรม ที่ผู้ใช้เสียงยกขึ้นแสดงตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการจำแนกสาเหตุแห่งความเลื่อมใสของบุคคลแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท มีบุคคลประเภทหนึ่งที่ถือเอาเสียงเป็นประมาณแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อเจ้าของเสียงนั้น จึงกล่าวได้ว่า การใช้เสียง หรือการใช้ภาษาพูด เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลเลื่อมใสในตัวผู้พูด

การใช้เสียงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาในแง่มุมของการใช้เสียงสื่อสารเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการใช้วาจาเพื่อประกาศหลักธรรมวินัย จากการศึกษาหลัก พบว่า พระพุทธองค์ทรงบัญญัติหลักธรรม และพระวินัยเกี่ยวกับเรื่องการใช้วาจา หรือคำพูด ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ใช้เสียงพึงศึกษาให้ทราบ เพื่อนำไปสู่การใช้เสียงที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย

จากการศึกษาหลักธรรมเกี่ยวกับการใช้เสียงเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ไม่มีหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสแนะนำการใช้เสียงเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง แต่มีหลักธรรมต่างๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันกับการใช้เสียง เช่น หลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องการพูด การแสดงธรรม ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของการใช้เสียงทั้งสิ้นและอีกประการหนึ่งการสวดพระธรรมด้วยทำนองและการสวดสรภัญญะก็คือการเทศน์เสียงเหล่านั้นเองหลักธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องกันกับการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมวินัยที่มุ่งแสดงชี้แนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้แสดงธรรม เกี่ยวกับเรื่องความถูกต้องเหมาะสมของการแสดงธรรม และเกี่ยวกับเรื่องการใช้วาจา (หมายรวมเอาการใช้ภาษาในการสื่อสาร) ในการแสดงธรรมที่ไม่ขัดต่อหลักธรรมวินัย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องเป็นเสียงที่ไม่ขัดต่อธรรมวินัย หรือเป็นวาจาที่ไม่ขัดต่อพระวินัย และประกอบด้วยธรรมนับว่าเป็นรูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. การใช้เสียงแบบธรรมดา

รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แบบธรรมดา มีลักษณะการใช้เสียงพูดธรรมดา หรือการใช้เสียงเต็ม เสียงธรรมชาติ ในการพูด การใช้เสียงแบบธรรมดาเหมาะสมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภท การบรรยายธรรม การเทศน์ ที่มุ่งเน้นให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาสาระเชิงวิชาการ และการบรรยายแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ปฏิบัติธรรม การใช้เสียงแบบนี้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังที่ต้องการฟังเพื่อทำความเข้าใจแก่นสาระธรรม มีพื้นฐานเป็นผู้สนใจฝึกฝนในหลักธรรม

๒. การใช้เสียงแบบการเล่นเสียง

รูปแบบใช้เสียงในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบการเล่นเสียงมีลักษณะการใช้เสียงพูดที่มีการเล่นเสียง คือ ใช้วิธีการพูดที่เน้นเสียงสอดคล้องกับเนื้อหา เป็นเสียงสูง เสียงต่ำ เสียงหนัก เสียงเบา เสียงทุ้ม เสียงแหลม เป็นจังหวะ ตามอารมณ์ความรู้สึกของเนื้อเรื่องที่กำลังกล่าวถึงอยู่ในขณะนั้น การใช้เสียงแบบการเล่นเสียงเหมาะสมกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาประเภท การเทศน์ ธรรมสาส์น ปาฐกถา สัมมนาวิทยุและเทศน์แหล่ ที่มุ่งแสดงเนื้อหาสาระหลักธรรม หรือการแสดงธรรมแบบบุคลาธิษฐาน ยกบุคคล เรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ มาประกอบการแสดงธรรม การใช้เสียงแบบนี้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังทั่วไป

๓. การใช้เสียงแบบการพากย์เสียง

รูปแบบใช้เสียงในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบการพากย์เสียง มีลักษณะการใช้เสียงพูดเลียนเสียง ใช้กับการแสดงธรรมประเภทบุคลาธิษฐาน มีตัวละครประกอบเนื้อเรื่องที่ยกขึ้นแสดง เช่น การยกนิทานชาดก นิทานธรรมบท หรือนิทานธรรมะ ใช้เสียงพูดเลียนเสียงตัวละคร คือ ตัวละครเป็นผู้หญิง พูดเลียนเสียงผู้หญิง ตัวละครเป็นยักษ์ พูดเป็นเสียงยักษ์ ด้วยน้ำเสียงหนักแน่น กระชับ สั้น ฟังดูน่าเกรงขาม เสียงคนแก่ พูดเลียนเสียงคนแก่ การใช้เสียงแบบนี้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังที่เป็นเยาวชน หรือกลุ่มผู้ฟังที่เน้นความบันเทิงจากการฟังธรรม

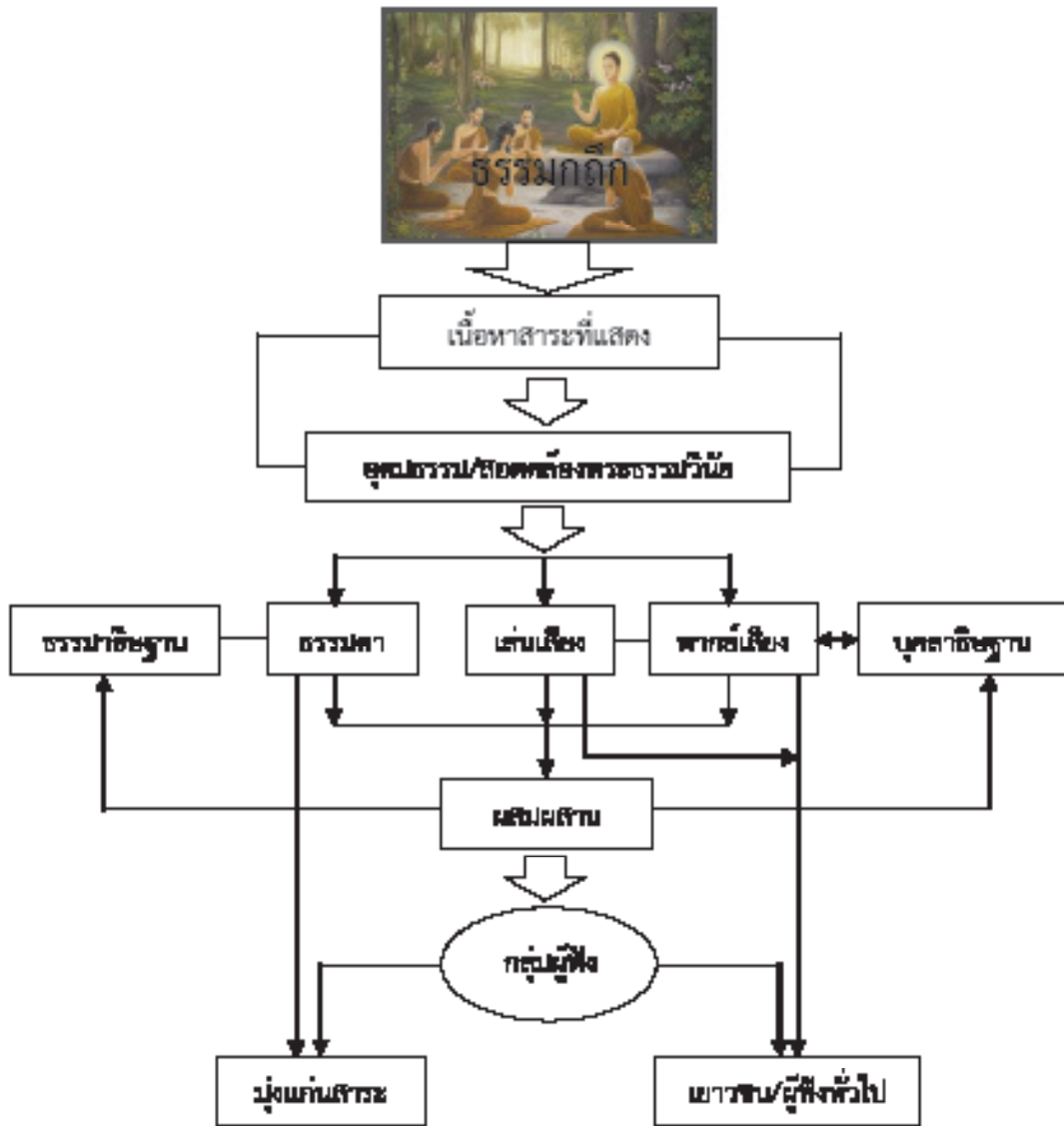
๔. การใช้เสียงแบบผสมผสาน

รูปแบบใช้เสียงในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบผสมผสาน เป็นการนำเอารูปแบบการใช้เสียงแบบต่างๆ ได้แก่ การใช้เสียงแบบธรรมดา การใช้เสียงแบบการเล่นเสียง และการใช้เสียงแบบการพากย์เสียง มาผสมผสานใช้ร่วมกันในการแสดงธรรม ตามความเหมาะสมของหลักธรรมและเนื้อเรื่องที่ยกขึ้นแสดง การใช้เสียงแบบนี้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังที่หลากหลาย คือ มีทั้งผู้ฟังกลุ่มที่มุ่งเข้าใจเนื้อหาหลักธรรม กลุ่มผู้ฟังทั่วไป และกลุ่มผู้ฟังที่เป็นเยาวชน

บทสรุป

รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ตามที่เสนอในงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๔ แบบ ประกอบด้วยการใช้เสียงแบบธรรมดา การใช้เสียงแบบการเล่นเสียง การใช้เสียงแบบการพากย์เสียงและการใช้เสียงแบบผสมผสาน ซึ่งใช้กับวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบต่าง ๆ ได้แก่ การบรรยายธรรม การเทศน์ ธรรมสาส์น ปาฐกถา และสัมมนาวิทยุ แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอีก

อย่างหนึ่ง คือ การใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้ง ๔ รูปแบบที่กล่าวมาต้องเป็นการใช้เสียงที่อยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัย สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด ได้ดังต่อไปนี้

ภาพ : รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- ชุตินา แก้วเนียม. **อบรมเชิงปฏิบัติการ การออกเสียง**. เอกสารประกอบการบรรยาย วิชา Introduction to Western Music. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๕.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๑.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). **อานูภาพพระปริตร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- วิรัช ลภีรัตนกุล. **วาทนิเทศและวาทศิลป์ : หลักทฤษฎีและวิธีปฏิบัติยุคศตวรรษใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๓ ฉบับสมบูรณ์ ปรับปรุงเพิ่มเติมใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- สวณิต ยมาภัย. **หลักการพูดขั้นพื้นฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. งานส่งเสริมการผลิตตำรา : ภาควิชาวาทการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สมชัย ศรีนอก. **นิเทศศาสตร์เชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- อริยะ สุพรรณเกษฑ. **พัฒนา I.Q.E.Q>M.O.และสมาธิ ด้วยพลังคลื่นเสียง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๕.
- อรรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. **กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวจิตใจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.